

MƏMMƏDOVA ŞÖHRƏT NÜSRƏT QIZI

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

ADPU

<https://orcid.org/0009-0006-6553-6385>

sohret.nesirova24@gmail.com

AZƏRBAYCAN UŞAQ POEZİYASINDA TAPMACA JANRI

GİRİŞ

Azərbaycan xalqının yüz illər boyu yaratdığı şifahi xalq ədəbiyyatı onun tarixi, mədəniyyəti, mənəviyyəti, həyat tərz, adət-ənənələri haqqında zəngin məlumat verən əsas qaynaqlardan hesab olunur. Azərbaycan folkloru öz kökləri, tarixi etibarilə ümumtürk folklorunun mühüm tərkib hissəsidir.

«Uşaq folkloru dedikdə, hər şeydən əvvəl, şifahi xalq ədəbiyyatının böyük və uşaqlar tərəfindən yaradılan elə nümunələri nəzərdə tutulur ki, onlar uşaqlara həsr olunsun, başqa sözlə, uşaqların məişətini, oyunlarını, əyləncələrini, istirahətlərini, məşğuliyyətlərini, istəklərini, arzularını ifadə etsin və əhatə etdiyi mövzuları, ideyaları, forması, məzmunu, üslubu, hətta sözlərin seçilib-düzülməsi, ifadə tərz, balacaların zövqünə, biliyinə, yaş səviyyəsinə, psixikasına uyğun olsun. Uşaq folkloru iki istiqamətdə - həm böyük (nağıllar, tapmacalar, laylalar, oxşamalar və s.), həm də uşaqların yaradıcılığı (dolamalar, acıtmalar, öcəşmələr, oyun nəğmələri və s.) hesabına zənginləşir.» (8, s.29)

Uşaqlar sözün birbaşa mənasını daha tez qəbul edirlər. Onların bu təbiəti uşaq poeziyasının böyük üçün yazılan şeirlərdən fərqli olaraq metaforlardan və metonimiyalardan ehtiyatla bəhrələnməyi, bəzən isə onlardan ustalıqla imtina etməyi tələb edir. Yığcamlıq, konkretlik, oynaq, axıcılıq və ən başlıcası məntiqlilik uşaq şeirinin əsas məziyyətlərindəndir. Uşaq hər bir şeiri özlüyündə saf-çürük edir, xoşuna gəlməyənləri oxumur. Xalq şairi S.Vurğun, «Balalarımız üçün gözəl əsərlər yaradaq» məqaləsində yazır: "...Uşaq üçün yazdığımız zaman insan üçün yazdığımızı unutmamalıyıq". (9, s.222)

Bu o deməkdir ki, uşaqlar üçün yazarkən qarşımızda güclü məntiqə malik olan bir oxucunun – insanın dayandığını mümkün qədər az hecalılıq tələb edir. Bu xüsusiyyət uşaq folklorunda özünü parlaq şəkildə göstərir. Məsələn, düzgülərin birində oxuyuruq:

Bir, iki, Bizimki.

Üç, dörd, Qapını ört.

Beş, altı, Daşaltı Yeddi, səkkiz, Firəngiz.

Doqquz, on Qırmızı don. (1. s.23)

Göründüyü kimi bu folklor nümunəsində misralar əsasən üç hecadan ibarətdir. Uşaq belə şeiri tez əzbərləyir, onu sevə-sevə oxuyur, yadda saxlayır. Uşaqlardakı bu xüsusiyyəti elə həyatda da müşahidə etmək çətin deyil

Uşaq şeirləri qısa hecalı olmalıdır. Bu xüsusiyyət Azərbaycan uşaq şeirində öz əksini tapmışdır. Müasir uşaq şeirində bu keyfiyyət özünü bariz şəkildə göstərir. Mikayıl Rzaquluzadənin, Mrvarid Dilbazinin, İlyas Tapdığın, Xanımana Əlibəylinin, Tofiq Mahmudun şeirlərindən çoxlu misal göstərmək mümkündür.

Uşaq folklorunda ahəngdarlıq da onun yaşamasına, illərin sınağından çıxıb yaddaşlarda qalmasına xidmət edən amillərdəndir. Bu ahəngdarlıqdan məhrum olan şeiri uşaq ya həvəssiz oxuyur və ya heç oxumaq istəmir.

Azərbaycan uşaq folkloru üçün ahəngdarlıq xarakterik cəhətdir.

Gün çıx, gün çıx, Kəhər atı min çıx! (1.s 21))

Buradakı ahəng sadəcə axıcılıq deyil, ritmdir. Bu ritm şeirin bədii mündəricəsini müəyyən edən amil kimi təzahür edir. Azərbaycan uşaq poeziyası bu xüsusiyyətini daim yaşatmış, ona yeni keyfiyyətlər əlavə etmişdir.

Azərbaycan xalqının lirik ədəbiyyatı tarix etibarilə çox qədimdir. Şifahi xalq poeziyasına daxil olan uşaq folkloru – xalqın müdrik pedaqogikası yarandığı gündən gənc nəslin tərbiyəsinə xidmət göstərmişdir. «Keçmişdə bizdə, Azərbaycanda (bir çox başqa xalqlarda olduğu kimi) ailədə uşaqların bədii estetik tərbiyəsinə el ədəbiyyatında, uşaqlara məxsus folklor nümunələri, nağıllar (heyvanlar haqqında nağıllar, fantastik nağıllar, qəhrəmanlıq nağılları, tapmacalar, məsəllər, düyməli sözlər, cırnatmalar – Z.X.), mahnılar, şərqlər şeirlə müşayiət edilən oyunlar, müəyyən qism lətifələr, atalar sözləri, qaravəllilər və s. istifadə edilmişdir. Demək olar ki, hələ yazılı milli ədəbiyyatda uşaq ədəbiyyatı yox ikən, xalq uşaqlar üçün zəngin bir şifahi ədəbiyyatı yaratmışdır».

Uşaq folkloruna – əsasən xalq şeirinin bir neçə janrı; laylalar, düzgülər, cırnatmalar, yanıltmaclar, çağırmaclar, oyun sözləri və s. janrlar daxildir. Xalq tapmacalarının məişətlə bağlı olan hissəsini də bu siyahıya əlavə etmək mümkündür.

Kiçik folkloru uşaqlar yaşadır, nəsildən-nəslə keçirirlər. Bu əsərlərin bir qismini böyüklər öz uşaqları üçün yaratdıqları halda, onun başqa bir qismini uşaqlar özləri «uydurur»lar. Bu «uydurmalar» uşaqlara oyun zamanı lazım olur.

Folklorla qırılmaz surətdə əlaqədar olan və daim bu qarşılıqlı münasibəti möhkəmləndirən Azərbaycan uşaq poeziyası xalq şeirinin bir sıra xüsusiyyətini və janrlarını mənimsəmişdir. «Bütün xalqlarda bu söz sənəti əvvəlcə xalq yaradıcılığı şəklində inkişaf etdiyi kimi, uşaq şifahi ədəbiyyatı da əvvəlcə xalq yaradıcılığı ilə bağlı olmuşdur. İndi də bu şifahi uşaq ədəbiyyatından geniş istifadə edilir. Uşaq ədəbiyyatı sahəsində çalışan müasir yazıçılarımız da bu xəzinədən az istifadə etməirlər».

Bu janrları müəyyən etmək asan olduğu halda, həmin xüsusiyyətləri açmaq bir o qədər çətinidir. Biz həmin xüsusiyyətlərdən bəzilərini müəyyənləşdirməyə səy göstərəcək, folklordan uşaq şeirinə keçən janrlardan bəhs edəcəyik.

Şifahi xalq ədəbiyyatında bir janr olan tapmacalar Azərbaycan uşaq poeziyasına da keçmişdir. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda pedaqoji ideyalar geniş yayılmağa başladığı vaxtlarda hazırlanan dərsləklərdə, uşaq jurnallarında, həm

xalq tapmacalarında, həm də şairlər tərəfindən yazılan tapmacalara geniş yer verilirdi. Ədəbiyyatımızın sonrakı inkişafında da uşaq şeirində tapmaca bir janr kimi yaşadı və poeziyamızda vətəndaşlıq hüququ qazandı. Bu janrın yaşamasının əsas səbəblərindən biri budur ki, şair tapmaca vasitəsi ilə uşaq ilə canlı müsahibə yarada bilir. Yazılı ədəbiyyatdakı tapmacalar da folklordakı janrın bütün xüsusiyyətlərini yaşadır, ona yeni keyfiyyətlər əlavə edir. Yığcamlıq, konkretlik, predmetin əsas əlamətlərini və ya xarakterik xüsusiyyətlərini saymaq – şairlər tapmacanın bu keyfiyyətlərini yaşatmağa çalışırlar. Bunları nəzərdən keçirmək üçün folklordan və uşaq şeirindən gətirdiyümüz nümunələrə nəzər salaq: Məsələn günəbaxan:

*Günəşlə gülər
Axşam mürğülər (1. s.72)
(folklorda)*
*Günəş kimi girdədir
Göydə deyil, yerdədir.
Rəngi qızılı, sarı
Baxır günəşə sarı. (2.s.122)
(X.Əlibəyli).*

Xoruzla bağlı
*Gəlirdim kənddən
Səs verdi bərkdən
Ağzı sümükdən
Saqqalı ətdən. (1.s 73) (Folklorda).*

*Saqqalı al rəng olur,
Tükləri qəşəng olur,
Oxuyur neçə dəfə
Səs düşür hər tərəfə.
Əlbəttə artist deyil.
Ancaq səsi pis deyil. (2,s.122) (X.Əlibəyli).*

Tapmacanın uşaq ədəbiyyatına keçməsinin ikinci səbəbi odur ki, bu janr uşaqların mühakimə, diqqət və təxəyyüllərinin inkişafına kömək edir, onları düşündürür. Böyük pedaqoq K.D.Uşinski tapmacalara xüsusi əhəmiyyət verərək yazırdı: “Mən tapmacalara əşyanın bədii təsvir lövhəsi kimi baxıram”. (5. s.216)

Pedaqoqlar da məktəbdə tapmacaların tədrisinə böyük əhəmiyyət verirlər. Professor M.A.Rıbnikova uşaqlara tapmaca verib onları düşündürməyi məqsəduyğun hesab edir. Məhz bu xüsusiyyətlər tapmacanı uşaq poeziyasında da bir janr kimi yaşadır. Lakin Azərbaycan uşaq şeirinə keçən tapmacalar öz xüsusiyyətlərini saxlamaqla məhdudlaşmır, həm də yazılı ədəbiyyatda onlar yeni keyfiyyət qazanırlar.

Tapmacanın bir sıra xüsusiyyətləri uşaq şeirinə keçmiş, ona yeni məziyyətlər gətirmişdir. Bu xüsusiyyətlərdən bir neçəsini nəzərdən keçirmək faydalı

olar. Tapmacada hər hansı bir əşyanın xarakterik cəhətləri sayılır, bu xüsusiyyətlərə görə onun cavabı axtarılır. Deməli, tapmacanı dinləyən adam hansı sualınsa cavabını axtarmalı, necə deyərlər «baş sındırmalıdır». Bu proses cavab axtaran adamın ağına, düşüncəsinə müsbət təsir göstərir, onu yeni şeyləri öyrənməyə gətirib çıxarır.

Deməli, həm tapmaca, həm də uşaq poeziyası öz oxucusunun fikrinə, dünyagörüşünə təsir göstərmək, onu təbiət və cəmiyyət hadisələri ilə tanış etmək istəyəndə vahid məqsədə xidmət edirlər. Bəs bu zaman uşaq poeziyası tapmacanın hansı keyfiyyətlərini və ənənələrini qoruyub saxlayır?

Tapmacanın mühüm keyfiyyətlərindən biri predmetin və hadisənin poetik tərəflərini təsvir etməsidir. Tapmaca predmetin quru, rəsmi tərəflərini bizə göstərmir, onun poetik cəhətlərini açır. Doğrudur, biz folklorun bütün janrlarında bu xüsusiyyəti görürük. Lakin heç bir folklor janrı insanda poetik hiss və duyğu aşılamaq, ona yüksək mənada estetik zövq vermək məqsədini qarşıya xüsusi olaraq qoymur. Lakin hadisənin və ümumiyyətlə gerçəkliyini poeziyasını açmaq tapmacanın başlıca xüsusiyyətidir.

Tapmacaların ruhunda sözün həqiqi mənasında poeziya yaşayır. Başqa sözlə desək tapmaca ən prozaik şeylərin və predmetlərin poetik cəhətlərini görməyə adamı məcbur edir. Bu fikri rus folklorşünası V.P.Anikin aşağıdakı şəkildə təsdiq edir: “Tapmacanın əsas funksiyalarından biri də ondan ibarətdir ki... o, tərəflərini bizə göstərir”. (5. s.158)

Azərbaycan xalqının yaratdığı tapmacaların çoxu ən gözəl şeiri xatırladır. Aşağıdakı tapmacaya nəzər salaq:

Dağdan gəlir Banu xanım, Əlləri xınalı xanım.

Dindirsən fürsətləri Tükləri təhranı xanım. (2.s. 24)

Bu tapmacadakı poetik zənginlik, daxili ahəng, fikirlə hissin vəhdəti diqqəti cəlb edir.

Uşaqların ağına, düşüncələrinə, bilik dairəsinə təsir göstərən şeirlər içərisində T.Elçinin tapmacaları diqqəti cəlb edir. Şair məsələn, qaldırıcı kranı obrazlı bir dillə elə təsvir edir ki, həm oxucu kranın görkəmini bütün təfəsilatı ilə təsəvvür edir, həm də əsərdən estetik zövq alır. T.Elçin oxucusunu sadəcə olaraq sorğu- suala çəkməklə kifayətlənmir, həm də tam bir lövhəni onun xəyalında canlandırır. Predmetin quruluşu haqqında ona aydın təsəvvür verir:

Neçə fili

Xortumuna ala bilər.

Mürgüləyə göydən yerə sala bilər.

Ağıllıdır. Kömək edir Bənnalara

Boyu çatır

Uca-uca binalara. Çox işləkdir,

Fillər təki.

Yükləyirsən Bilmir çəki.

Qaldırır tez Fildən böyük Pəhləvandır.

Nə insandır Nə heyvandır. (2, s. 132)

Tapmacaların məziyyətlərindən biri də onun yumoristik təbiətə malik olmasıdır. Çox vaxt tapmaca dinləyicidə gülüş doğurur, onu əyləndirir. Bizcə tapmacalarda bu xüsusiyyət ona görə zəruridir ki, xalq folklorun bu janrını yaradarkən öz dinləyicisini imtahana çəkmək, bərkə-boşa salmaq fikrindən daha çox onu əyləndirmək məqsədini güdür. Axı ciddi, qaraqabaq sualbazları heç kəs sevmir. Buna görə də xalq tapmacaları yaradarkən məzəliliyi, nikbinliyi yaddan çıxarmamışdır.

Qeyd etdik ki, tapmaca hər hansı bir əşyanın əlamətlərini sayır. Bu əlamətlər quru, rəsmi sözlərlə ifadə olunsaydı heç kəs ona qulaq asmaz. Bu isə tapmacanın yumoristik təbiətə malik olmasını tələb edən ikinci səbəbdir. Rus folklorşünası İ.M.Kolensnitskaya «Xalq tapmacaları» məqaləsində bu məsələyə toxunaraq yazır ki, tapmacalar adətən sual-cavab formasında olur ki, bunların da əksəriyyəti məzəli xarakter daşıyır. Şübhəsiz ki, folklorşünas «məzəli» deyərkən tapmacaların yumoristik təbiətini nəzərdə tutur.

Mirvarid Dilbazının “Tapın görək hansı quşam?” şeiri folklorun tapmaca janrından istifadə yolu ilə yazılmışdır. Şeirdə yuvası qar altında qalsa da, yemi, dənisi azalsa da üşüməyən, isti ölkələrə köçməyən, bütün qışı cıkkıldayıb yem axtaran sərcənin əlamətləri sadalanır:

Yuvam qar altı qalsa da ,
Yemim dənisi azalsa da
Üşütməyir soyuq, külək,
Boranlı qış, ayaz məni. (2. s.45)

Bu şəkilli tapmaca-şeir balacaları eyni anda düşünməyə vadar edir. Lakin Mirvarid xanımın adını gizlətdiyi bu quşcugaz haqqında balalara sadaladığı nişanələr o qədər aydındır ki, onlara fikirləşmək o qədər də lazım gəlməyəcək:

Nə üçtelli durna , nə də
Haçaquyruq qaranquşam.
Bütün qışı cıkkıldayıb ,
Yem gəzirəm. Hansı quşam? (2.s. 50)

Tapmaca öz quruluşu etibarilə Azərbaycan uşaq şeirinə təsir etmiş, onun formalaşmasında müəyyən rol oynamışdır. Azərbaycan xalqının yaratdığı tapmacaların xüsusiyyətlərindən biri də onun sual-cavab şəklində olmasıdır. Yəni tapmacanın özü sual, onun tapılması isə cavabdır. Sualları verib cavab almaq isə uşaqlara daha yaxşı danışmağa imkan verir.

Azərbaycan Sovet uşaq poeziyasının inkişaf yolunu nəzərdən keçirdikdə tapmacanın bu xüsusiyyətinin ona necə təsir göstərdiyinin şahidi oluruq. Şairlər sual-cavab formasından istifadə edərək şeirin mərkəzinə qoyduqları fikri oxucuya daha tez çatdırmağa çalışırlar. Məsələn, M.Rzaquluzadənin «Ən dadlı meyvə» şeiri bu formada yazılmışdır. Şeirin əvvəlində qoca bağban uşaqlara «Ən yaxşı meyvə nədir?» deyərək sual verir. Uşaqlar həmin suala cavab tapmağa çalışırlar.

Aytək dedi:

- *Çiyələk.*

Eliş dedi:

- *Göy yemiş.*

Almaz dedi:

- *Ağ gilas..... (2.s.81)*

Göründüyü kimi tapmacanın sual vermək, cavab almaq xüsusiyyəti burada öz əksini tapmışdır.

Nəticə Fikrimizin nəticəsi olaraq deyə bilərik ki, xalqımızın yaratdığı tapmacalar Azərbaycan uşaq şeirinə ciddi təsir etmişdir. Lakin bir həqiqəti də göstərmək lazımdır ki, tapmacalar ümumiyyətlə bədii ədəbiyyata təsir göstərmişdir. Bütün dövrlərin bədii ədəbiyyatında tapmacalardan istifadə edilmiş, onlar iri həcmli əsərlərə səpələnmişdir. Hətta bəzi əsərlərin kompozisiyaları tapmacalara uyğun qurulmuşdur. Antik dövrün müəlliflərindən olan Siseron və Vergilinin bir sıra əsərlərini buna misal göstərmək olar.

Yazılı ədəbiyyatın müəyyən inkişaf mərhələsində tapmacalar ədəbi moda halını almışdır. Məsələn, XVII əsr Fransa ədəbiyyatında belə olmuşdur. Fikrimizi sübut etmək üçün Fenelon və Bualonun əsərlərini xatırlamaq kifayətdir. Tapmacalardan Russo, Şiller, Qebbel, rus yazıçılarından Jukovski son vaxtlar yaşayan, öz lirik əsərləri ilə bütün Rusiyanı heyran qoyan Sergey Yesenin də istifadə etmişdir.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı antologiyası. 1Vcildə. 1 cild Tərtib edəni Ş. Məmmədova . Bakı, ADPU, 2018. 312 s
2. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı antologiyası. 1Vcildə. 11 cild Tərtib edəni Ş. Məmmədova . Bakı, ADPU, 2018. 408 s
3. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı antologiyası.,IV cild . Tərtib edəni Ş. Məmmədova . Bakı. ADPU 2024. 635 s
4. Əfəndiyev P. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı. Bakı: Maarif, 1982. 612 s
5. Əsgərli F., Qarşılıqlı yaradıcılıq qaynaqları Bakı, ADPU, 2010. 434 s
6. Əsgərli F. Uşaq ədəbiyyatı, Bakı. ADPU, 2021. 440 s
7. Heyət C. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı. Bakı, 1990. 387 s
8. Həsənlı B. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı, Bakı, Müəllim, 2015, 524 s
9. Xəlil Z., Əsgərli F. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı. Bakı, 2004. 535 s
10. Namazov Q. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı. Bakı, 2007. 444 s
11. Рустамова З. Детская литература. Баку: Муаллим, 2011. 489 s
12. Səfərli Ə., Yusifli X. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Bakı: Ozan, 2008. 613 s

Xülasə

Uşaq folkloru dedikdə, hər şeydən əvvəl, şifahi xalq ədəbiyyatının böyük və uşaqlar tərəfindən yaradılan əl nümunələri nəzərdə tutulur ki, onlar uşaqlara həsr olunsun, başqa sözlə, uşaqların məişətini, oyunlarını, əyləncələrini, istirahətlərini, məşğuliyyətlərini, istəklərini, arzularını ifadə etsin və əhatə etdiyi mövzuları, ideyaları, forması, məzmunu, üslubu, hətta sözlərin seçilib-düzülməsi, ifadə tərzini balacaların zövqünə, biliyinə, yaş səviyyəsinə, psixikasına uyğun olsun. Tapmacaların ruhunda sözün həqiqi mənasında poeziya yaşayır. Başqa sözlə desək tapmaca ən prozaik şeylərin və predmetlərin poetik cəhətlərini görməyə adamı məcbur edir.

Tapmacanın bir sıra xüsusiyyətləri uşaq şeirinə keçmiş, ona yeni məziyyətlər gətirmişdir. Tapmacada hər hansı bir əşyanın xarakterik cəhətləri sayılır, bu xüsusiyyətlərə görə onun cavabı axtarılır. Deməli, tapmacanı dinləyən adam hansı sualınsa cavabını axtarmalı, necə deyərlər «baş sındırmalıdır». Bu proses cavab axtaran adamın ağına, düşüncəsinə müsbət təsir göstərir, onu yeni şeyləri öyrənməyə gətirib çıxarır. həm tapmaca, həm də uşaq poeziyası öz oxucusunun fikrinə, dünyagörüşünə təsir göstərmək, onu təbiət və cəmiyyət hadisələri ilə tanış etmək istəyəndə vahid məqsədə xidmət edirlər.

Tapmacanın mühüm keyfiyyətlərindən biri predmetin və hadisənin poetik tərəflərini təsvir etməsidir. Tapmaca predmetin quru, rəsmi tərəflərini bizə göstərmir, onun poetik cəhətlərini açır. Doğrudur, biz folklorun bütün janrlarında bu xüsusiyyəti görürük. Lakin heç bir folklor janrı insanda poetik hiss və duyğu aşılamaq, ona yüksək mənada estetik zövq vermək məqsədini qarşıya xüsusi olaraq qoymur. Lakin hadisənin və ümumiyyətlə gerçəkliyini poeziyasını açmaq tapmacanın başlıca xüsusiyyətidir.

Açar söz : folklor, tapmaca, poeziya, kompozisiya, uşaq, ədəbiyyat, lirik, qəhrəman, forma, məzmun

ЖАНР-ГОЛОВОЛОМКА В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ДЕТСКОЙ ПОЭЗИИ

Мамедова Шохрат Нусрат кызы

Резюме

Под детским фольклором подразумеваются, прежде всего, такие образцы устной народной литературы, созданные взрослыми и детьми, которые посвящены детям, иными словами, выражают детский быт, игры, времяпрепровождение, отдых, занятия, желания и мечты и его мечты. Темы, идеи, форма, содержание, стиль, даже выбор и расположение слов, способы выражения должны соответствовать вкусу, знаниям, возрастному уровню и психике детей. Буквально поэзия живет в душе головоломок. Иными словами, загадка заставляет человека увидеть поэтические стороны самых прозаических вещей и предметов.

Ряд особенностей загадки был перенесен в детское стихотворение и придал ему новые достоинства. В головоломке перечислены характерные признаки любого предмета, и по этим признакам ищется ответ. Поэтому человек, слушающий ребус, должен искать ответ на любой вопрос, что называется, «пазл». Этот процесс положительно влияет на разум и мышление человека, ищущего ответ, побуждает его к познанию нового. и загадки, и детские стихи служат единой цели, когда хотят повлиять на мнение и мировоззрение читателя, познакомить его с природными и социальными явлениями.

Одним из важных качеств головоломки является то, что она описывает поэтические стороны предмета и события. Загадка не показывает нам сухие, формальные стороны предмета, а раскрывает его поэтические стороны. Правда, эту особенность мы видим во всех жанрах народной музыки. Однако ни один фольклорный жанр не имеет конкретной цели - вселить в человека поэтические чувства и эмоции, доставить ему эстетическое удовольствие в высоком смысле. Но раскрытие поэзии события и реальности в целом – главная особенность головоломки.

Ключевые слова: *фольклор, загадка, поэзия, композиция, ребенок, литература, лирика, герой, форма, содержание.*

PUZZLE GENRE IN AZERBAIJANI CHILDREN'S POETRY

Mammadova Shohrat Nusrat gizi

Summary

Children's folklore means, first of all, such examples of oral folk literature created by adults and children that are dedicated to children, in other words, they express children's everyday life, games, pastimes, recreation, occupations, wishes, and dreams. and its topics, ideas, form, content, style, even the choice and arrangement of words, the way of expression should be in accordance with the taste, knowledge, age level and psyche of the children. Literally poetry lives in the soul of puzzles. In other words, the riddle forces a person to see the poetic aspects of the most prosaic things and objects.

A number of features of the puzzle were transferred to the children's poem and brought new merits to it. The characteristic features of any object are listed in the puzzle, and its answer is searched for according to these features. Therefore, the person who listens to the puzzle should search for the answer to any question, as they say, "puzzle". This process has a positive effect on the mind and thinking of the person who is looking for an answer, it leads him to learn new things. both riddles

and children's poetry serve a single purpose when they want to influence the reader's opinion and worldview, to acquaint him with natural and social phenomena.

One of the important qualities of the puzzle is that it describes the poetic aspects of the subject and event. The puzzle does not show us the dry, formal aspects of the subject, but reveals its poetic aspects. It is true, we see this feature in all genres of folk music. However, no folk genre has the specific goal of instilling poetic feelings and emotions in a person, giving him aesthetic pleasure in a high sense. But opening the poetry of the event and the reality in general is the main feature of the puzzle.

Key word: *folklore, puzzle, poetry, composition, child, literature, lyric, hero, form, content*

Rəyçi: prof.Mahmud Allahmanlı